
بسم الله الرحمن الرحیم

رفیق مهربان ما کتاب است

(دفتر شعر کودک)

پیمانه خلیق یوسف

بلخ، ۱٤۰۲ هجری خورشیدی
(۲۰۲۳ میلادی)

ویژه‌گی‌ها:

نام کتاب: رفیق مهربان ما کتاب است

گونۀ اثر: شعر کودک

شاعر: پیمانه خلیق یوسف

ناشر: مؤسسۀ همکاری‌های تخنیکی و انکشافی - اکتید

رسّامی از: منوچهر خلیق

برگ آرا: سیّدعلی موسوی

طراح روی جلد: محمّدصمیم صورت‌گر

نوبت چاپ: یکم

شماره‌گان: ۲۰۰۰ نسخه

سال چاپ: حمل ۱۴۰۲ هجری خورشیدی (مارچ ۲۰۲۳ میلادی)

جای چاپ: بلخ

فهرست مطالب دفتر

ACTED
ACT TODAY I INVEST IN TOMORROW

مؤسسه همکاری‌های تخنیکی وانکشافی – اکتید

دیدگاه ما: هر انسان حق دارد تا با عزت زنده‌گی کند. مؤسسه همکاری‌های تخنیکی وانکشافی (اکتید) متعهد به کمک بشردوستانهٔ عاجل به کسانی که نیاز مبرم و فوری دارد می‌باشد. ما یکجا با مردم با سرمایه‌گذاری روی ظرفیت (پتانشیل) آنان فرصت‌های جدیدی را برای تغییر پایدار ایجاد می‌کنیم.

ما به دورترین منطقه می‌رویم: مأموریت مؤسسه همکاری‌های تخنیکی وانکشافی (اکتید) نجات جان افراد و تأمین نیازهای اساسی جمعیت در دورافتاده‌ترین مناطق است. اکتید برنامه‌های کاربردی را در آسیب‌پذیرترین مناطق که مردم از جنگ، فاجعهٔ طبیعی یا مشکلات اجتماعی و اقتصادی رنج می‌برند، حمایت و مورد هدف خود قرار می‌دهد. روش‌های اکتید فراتر از خدمات عاجل و ضروری در مقابل فرصت‌ها برای بازسازی درازمدت آسایش (رفاه) و توسعهٔ پایدار می‌باشد.

ارزش‌های ما: اعمال، رفتار و اظهارات ما به عنوان یک سازمان و به عنوان افراد توسط ۴ اصل ارزشمند هدایت می‌شوند.

- **مسئول:** ما اطمینان می‌دهیم که کمک‌های بشردوستانهٔ تحویل‌داده‌شدهٔ ما مؤثر و جوابگو اند.
- **سرمایه‌گذاری:** ما با روحیه‌یی آماده برای غلبه با چالش‌ها متعهد به کار خود استیم.
- **تأثیرگذاری:** ما اطمینان حاصل می‌کنیم که عملی‌ترین و پایدارترین راه‌های حل را برای جوامع جست‌وجو کنیم.

- **الهام‌بخش:** ما تلاش می‌کنیم تا از کسانی که با آنان کار می کنیم با دیدگاه، ارزش‌ها و رویکردهای خود، آنان را الهام بخشیم.

دستورهای ما: اکتید یک مؤسسه غیر وابسته وغیر انتفاعی بوده در انجام ماموریت خویش با تمام احترام وحفظ بیطرفی خود در امور سیاسی و مذهبی، تمام عملکردهای خویش را با درنظرداشت اصل‌های عدم تبعیض وشفافیت در مطابقت با ارزش‌های اساسی مؤسسه که عبارت اند از مسؤولیت، سرمایه‌گذاری، تأثیرگذاری والهام‌بخشیدن، انجام می‌دهد. اکتید تلاش می‌کند تا به بحران‌های بشردوستانه پاسخ دهد و انعطاف‌پذیری را ترویج کند و رشد پایدار را در جامعه به وجود بیاورد و زمینۀ ایجاد حکومت مؤثر و حمایت از ایجاد جامعۀ مدنی فراگیر را با سرمایه‌گذاری برای مردم و ظرفیت آنان فراهم کند.

پروژۀ ارائۀ کمک‌های بشردوستانۀ مدغم، از جمله خدمات حفظ‌الصحه، تعلیم و تربیه و محافظت برای آسیب پذیرترین کودکان و دیگر جمعیت‌ها (و خانواده‌های آن‌ها) در شمال افغانستان:

هدف کلی پروژه

تهیه و پاسخگویی مدغم به نیازهای بشری دربخش آب و حفظ‌الصحه، حمایت از جامعۀ عاری از مدفوع در فضای باز، محافظت از اطفال و ارائۀ خدمات و تغییرسلوک جامعه و بخش تعلیم و تربیه برای مردم نهایت آسیب‌پذیر در ۹ ولایت شمال‌شرق و شمال‌غرب افغانستان از اهداف کلی پروژه را تشکیل می‌دهد.

حمایت کودکان نیازمند وآسیب‌پذیر کارگر درروی جاده، یکی از اقدامات مؤثر در توسعه، پیشرفت و آینده روشن این کودکان فراموش‌شده می‌باشد. حفاظت و حمایت این کودکان از طرف مؤسسۀ اکتید با حمایت مالی صندوق وجهی سازمان ملل برای

کودکان – یونیسف، دستگیری ۱۵۰۰ کودک کارگر روی جاده و غیر مکتبی را در ولایت بلخ فراهم ساخته و سه مرکز حمایوی و پرورشی را که دو مرکز آن در شهر مزار شریف و یک مرکز آن در ولسوالی بلخ است، ایجاد کرده است. هدف از ایجاد این مراکز فراهم‌آوری فضای آرامش و آموزش برای کودکان کارگر درروی جاده می‌باشد که این خدمات دربرگیرندۀ آموزش، تفریح وسرگرمی، مشاورۀ روانی - اجتماعی برای کودکان و والدین آنان، آگاهی‌دهی وآموزش در موارد تغییر رفتار و سلوک اجتماعی، خدمات انتقال (ترانسپورت)، غذای صحی و ناشتا به کودکان اند. همچنین شامل‌کردن کودکان غیر مکتبی به مکتب در این مراکز صورت می‌گیرند، تا باشد از کارکردن در روی جاده دست کشیده به سوی یک آیندۀ روشن قدم بردارند.

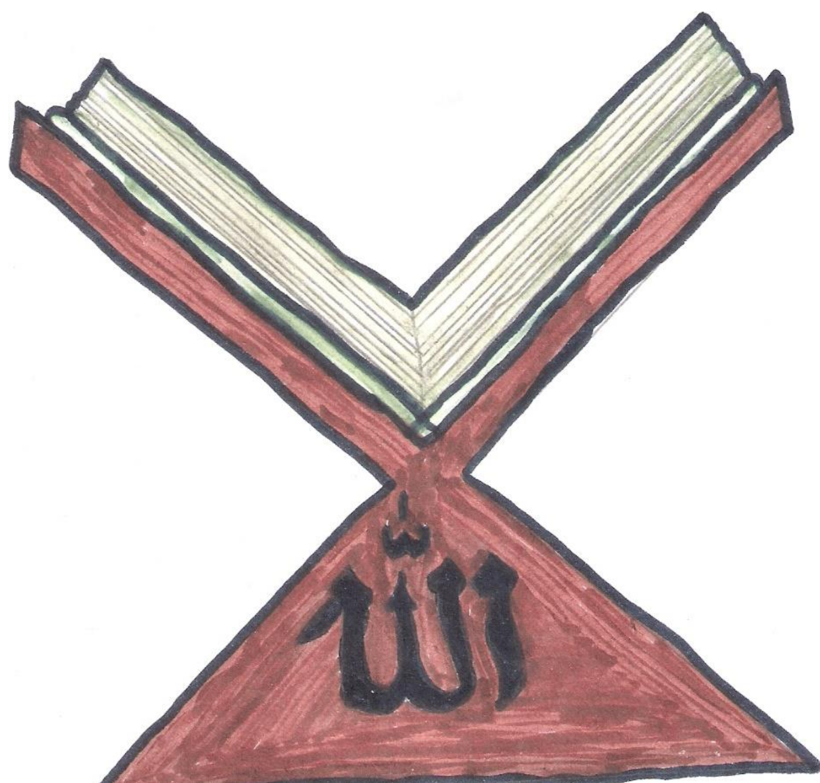
دربارۀ این دفتر شعر

دفتر **«رفیق مهربان ما کتاب است»** مجموعۀ شعر کودک است که توسط بانو **پیمانه خلیق**، آموزگار یکی از مراکز آموزشی و پرورشی مؤسسۀ اکتید در شهر مزار شریف، سروده شده است و دربرگیرندۀ سروده‌هایی از این شاعربانو با جان‌مایه‌هایی مانند تشویق و ترغیب کودکان به مکتب‌رفتن، درس‌خواندن و آموزش و نیز آموزه‌های اخلاقی‌یی که در پرورش سالم کودکان و آوردن تغییر مثبت در رفتار آنان با والدین، همبازی‌ها و در مجموع با افراد اجتماع همراه با رسامی‌های مرتبط به موضوع‌های سروده هاست. مطالعۀ این کتاب که در مطابقت کامل با دیدگاه مؤسسۀ اکتید و اهداف کلی پروژۀ ارائۀ کمک‌های بشردوستانۀ مدغم، تهیه شده است، برای کودکان مراکز حمایوی و پرورشی در راستای آموزش و پرورش آنان اثرگذاری و کارآیی خود را خواهد داشت، زیرا زبان شعر می‌تواند در یادگیری موضوع‌های تعلیمی و تربیتی و نهادینه‌سازی رفتارهای کودکان در خانواده و جامعه کمکی بیش‌تر خواهد کرد.

خواندن قرآن (۱)

خواندن قرآن همیشه شاد می‌سازد ترا
از غم و از غصّه‌ها آزاد می‌سازد ترا

خواندن قرآن برایت سودمند است ای عزیز!
آدم بادانش و باداد می‌سازد ترا

خواندن قرآن (۲)

خواندن قرآن، گُلم پرنور می‌سازد ترا
از جهالت، از ضلالت دور می‌سازد ترا

هر که قرآن خواند با نیرو و پرقوّت شود
بر تمامِ شیاطین زور می‌سازد ترا

کودکان نازپرورد

کودکان نازپرورد مسلمانیم ما
با قلوب روشن و مملو از ایمانیم ما

صبحگاهان شادمانه سوی مکتب می‌رویم
پای‌بند حکم جاویدان قرآنیم ما

غیرت ما را ندارد هیچ نسلی در جهان
پرتلاش و پرتوان مثل نیاکانیم ما

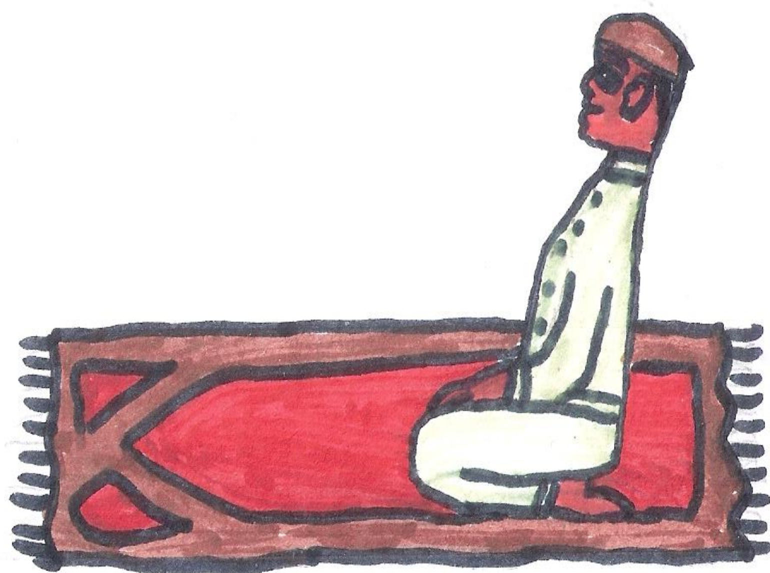
بهر آبادانی و آرامی این خاکِ خود
روز و شب آمادهٔ کار فراوانیم ما

عبادت

پاکیزه و پاکیم و نظافت داریم
باتربیه استیم و نزاکت داریم

ما مؤمن و بندهٔ خداییم هم
بر درگهِ پاک او عبادت داریم

ای کودک ناز!

بسیار قشنگ است خندیدن تو
بین گل و باغ و سبزه رقصیدن تو

ای کودک ناز! باش دایم به برم
هرگز نبوَد سیری ام از دیدن تو

آداب مکتب‌رفتن

مکتب برویم، باز مکتب برویم
با شوق و منظم و مرتب برویم

طفلان همیشه درسخوانیم همه
آرام و متین و هم مؤدب برویم

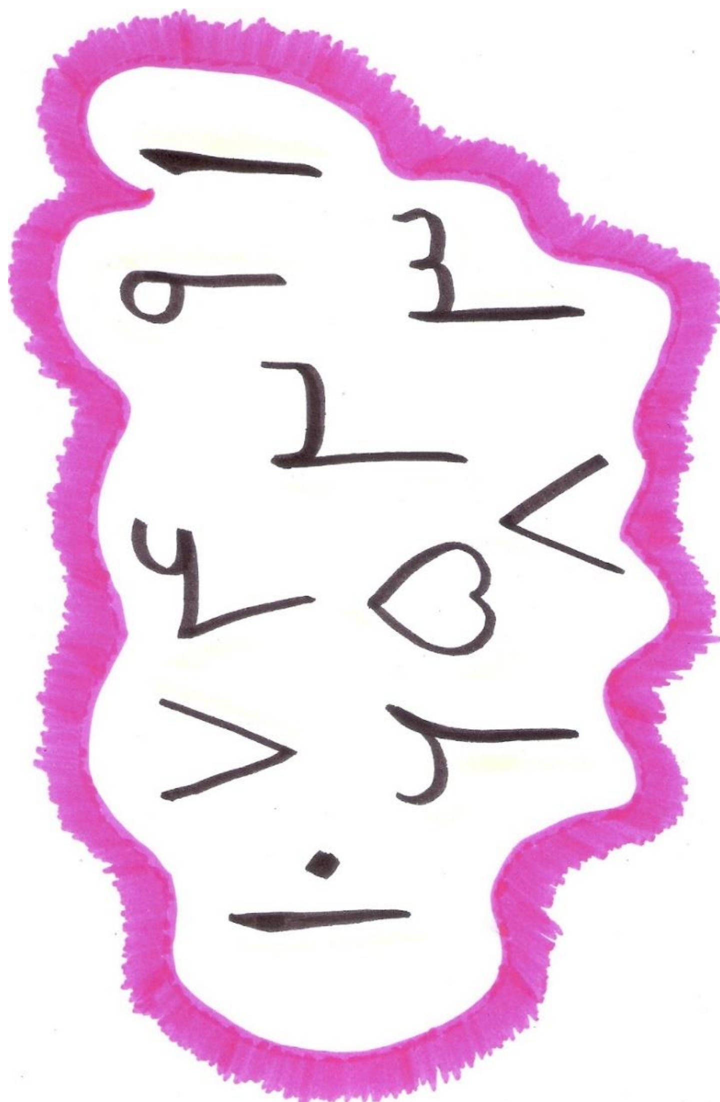

ترانهٔ ترقی

یک، دو، سه و چهار خوان ترانه
پنج و شش و هفت بی بهانه

هشت و نُه و ده بپر به بالا
مانند عُقاب از آشیانه

پرواز بکن به سوی خورشید
پرواز به سوی بی‌کرانه

گودی‌گک ناز

گودی‌گک ناز و قشنگم
بهر تو با هر کی به جنگم

ترکم مکن، ترکم تو هرگز
آگه تویی از قلب تنگم

کودکان، ای کودکان!

کودکان، ای کودکان، ای کودکان!
کودکان ای کودکان مهربان!

شادمان با همدگر بازی کنید
جزجزک یا ریسمان‌بازی کنید

دختر زیبای من، ای نوگلم!
دختر مقبول من، موسنبلم!

بچهٔ باهوش و مکتب‌خوان من
ای که بس شیرین‌تری از جان من

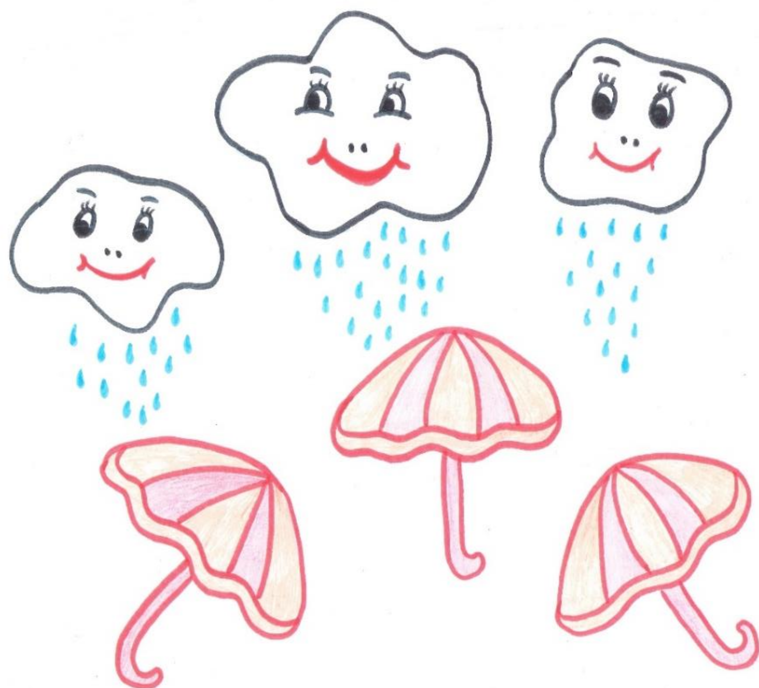
گرچه پیر و ناتوان و خسته ام
من به پیروزی تان دل بسته ام

میده‌باران

ببارد میده‌باران دانه دانه
بیا خوانم با باران ترانه

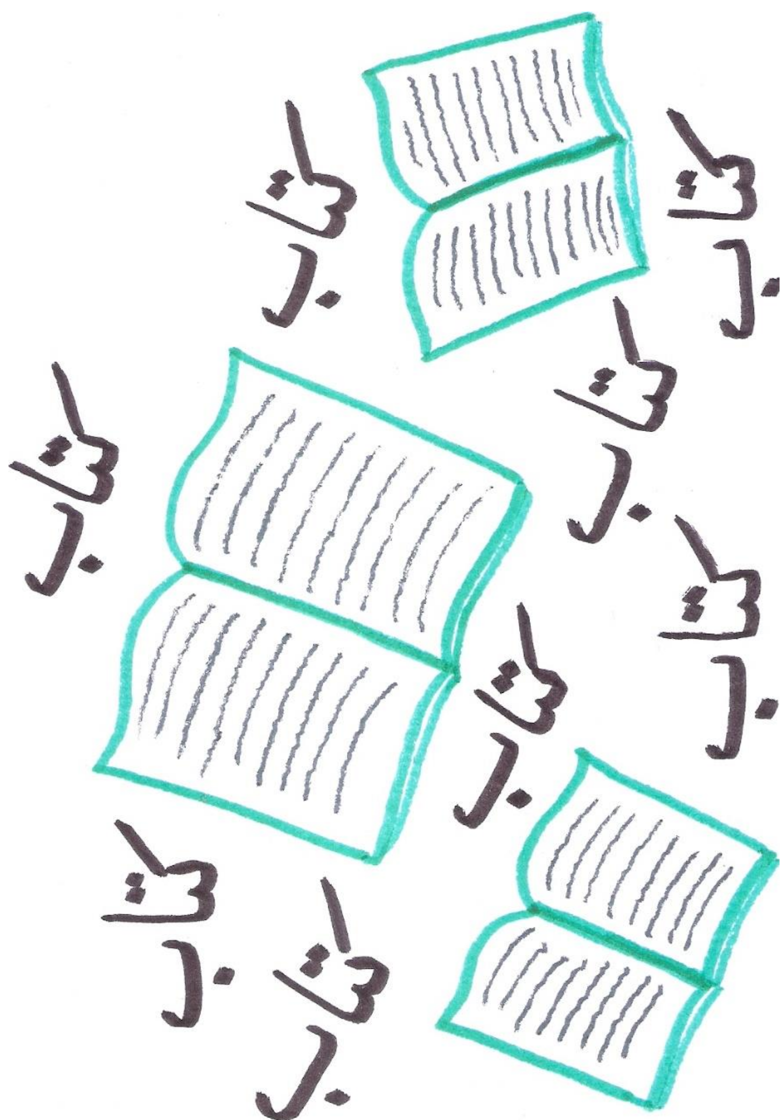
بیا سرسبز سازم این وطن را
شود هر هموطن با آب و دانه

کتاب

رفیق مهربان ما کتاب است
همیشه همزبان ما کتاب است

نباید دور باشیم از کنارش
ادب‌آموزِ جان ما کتاب است

کتاب
کتاب
کتاب
کتاب
کتاب
کتاب
کتاب
کتاب

با گدی‌گک‌های نازی‌نازی‌ام

کودکم، من دوست‌دار بازی ام
با گدی‌گک‌های نازی نازی ام

غیر از جنگ و غم و بیچاره‌گی
از تمام چیز دنیا راضی ام

مادرم

چادر گلرنگ دارد مادرم
زلف‌های چنگ دارد مادرم

تا که می‌بیند مرا خندان و شاد
بر لبش آهنگ دارد مادرم

افسانۀ گل و پروانه

بود نبُد یک گل و پروانه بود
زنده‌گیِ هر دو چو افسانه بود

خانۀ پروانه چمن بود و باغ
بر رخ گل عاشقِ دیوانه بود

پیرهن سرخ به تن داشت گل
بر لب او خندۀ جانانه بود

نقش و نگار پر پروانه هم
تازه و زیبا و بهارانه بود

پُت‌شدن گدی‌گک

اتل متل، گدی‌گکم گم شده
شاید هم نصیب مردم شده

یا که بیفتاده به پایین ز بام
زخمی و افگارکم و تُم شده

یکدم دیدم که به پشت حیاط
پُت به برِ خرمن گندم شده

سرود زنده‌گی

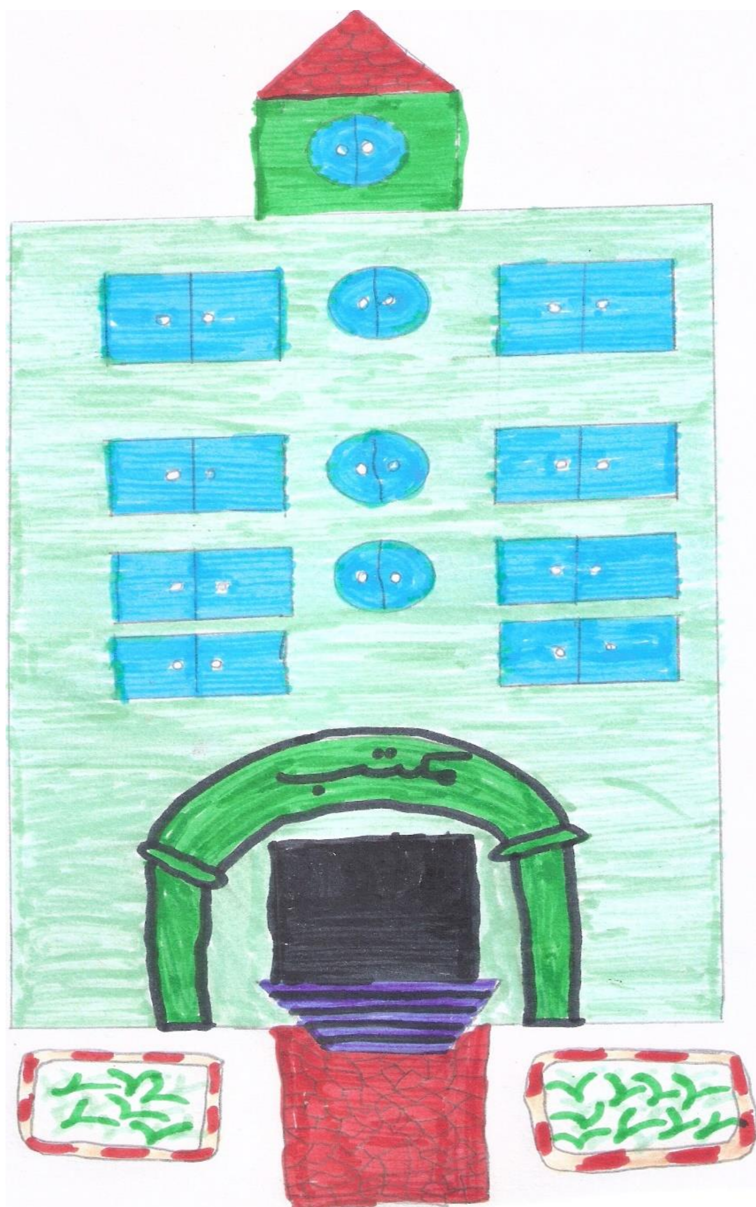
بخوان هردم سرود زنده‌گی را
سرود دلکش فرخنده‌گی را

برو مکتب، منوّر شو به دانش
بیاور در وطن رخشنده‌گی را

اگر همراه دایم با کتابی
نبینی هیچ‌گه درمانده‌گی را

ترقّی دِه وطن را با تلاشت
بکن دور از وطن پسمانده‌گی را

رفیق مهربان ما کتاب است/ پیمانه خلیق

دستیار مادرم

من همیشه دستیار مادرم
دستیار کاروبار مادرم

می‌کنم همکاری‌اش در کارها
من همیشه پیشکار مادرم

او مرا بسیار خدمت کرده است
زان سبب خدمتگزار مادرم

دوست دارم دوست او را مثل جان
من همیشه دوستدار مادرم

هست در زیر قدم‌هایش بهشت
خاکبوس رهگذار مادرم

پشو

چشم پشو چراغ داره
مَیل شکار زاغ داره

پیرهنش چه گرمِ گرم است!
بخملی است و نرمِ نرم است

می‌شود از خوشی دلم پُر
کاش کُند همیشه خُرخُر

آبیاری

به گل‌ها و درختان آب باید داد
که آن‌ها می‌شوند از آب‌دادن شاد

چمن‌ها خانۀ گل‌های نسرین است
و صحراهاست جای لالۀ آزاد

درختان میوه می‌آرند انار و سیب
و بعضی سایه می‌آرند چون شمشاد

نکَن گل‌را که گل در بوته می‌زیبد
نه در دستان تو و نازی و فرهاد

به گل‌ها و درختان آب باید داد
شود تا میهن ما خرّم و آباد

نهال علم

بیا ای کودکان مکتب بخوانیم
که تا ما فرق خوب و بد بدانیم

بیا سر سبز سازیم این وطن را
نهال علم را هر جا نشانیم

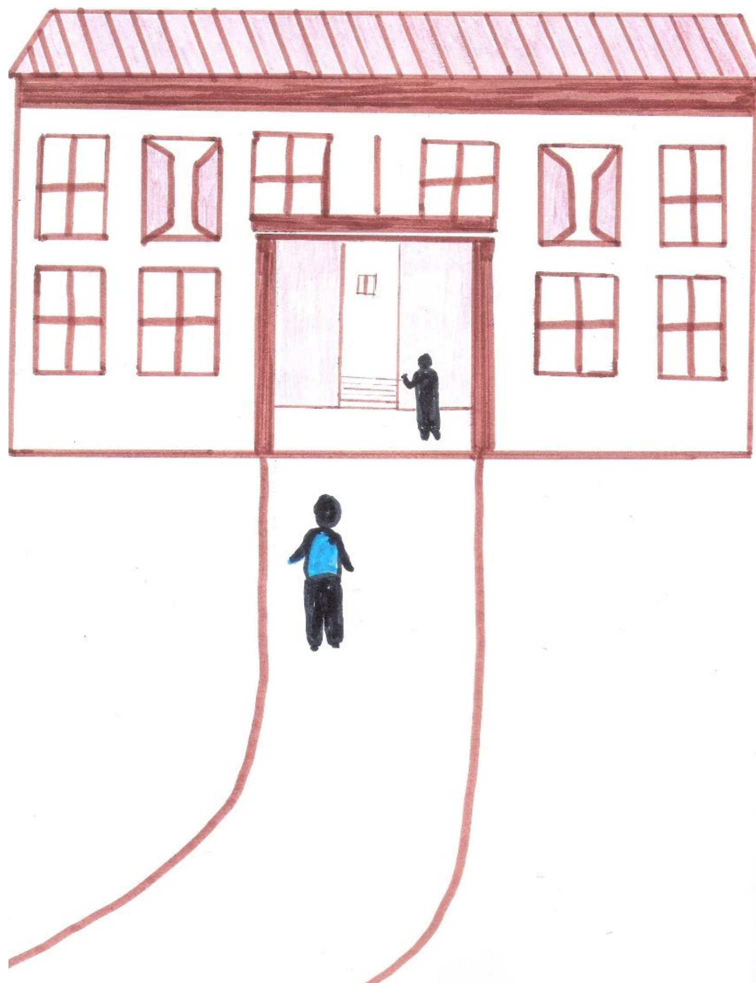
مکتب

از دل و جان ما سراسر دوستدار مکتبیم
صبح‌ها با شادمانی رهسپار مکتبیم

ذهن ما را می کند روشن به مثل آفتاب
ما همه پروردهٔ آموزگار مکتبیم

این وطن مانند باغ و ما به مثل نونهال
خرم و سرسبز یکسر از بهار مکتبیم

با کتاب و با قلم داریم مهری جاودان
دانش‌آموزان خوبِ بی‌شمار مکتبیم

باران

گل و سبزه فراوان است امروز
هوا ابری‌ست، باران است امروز

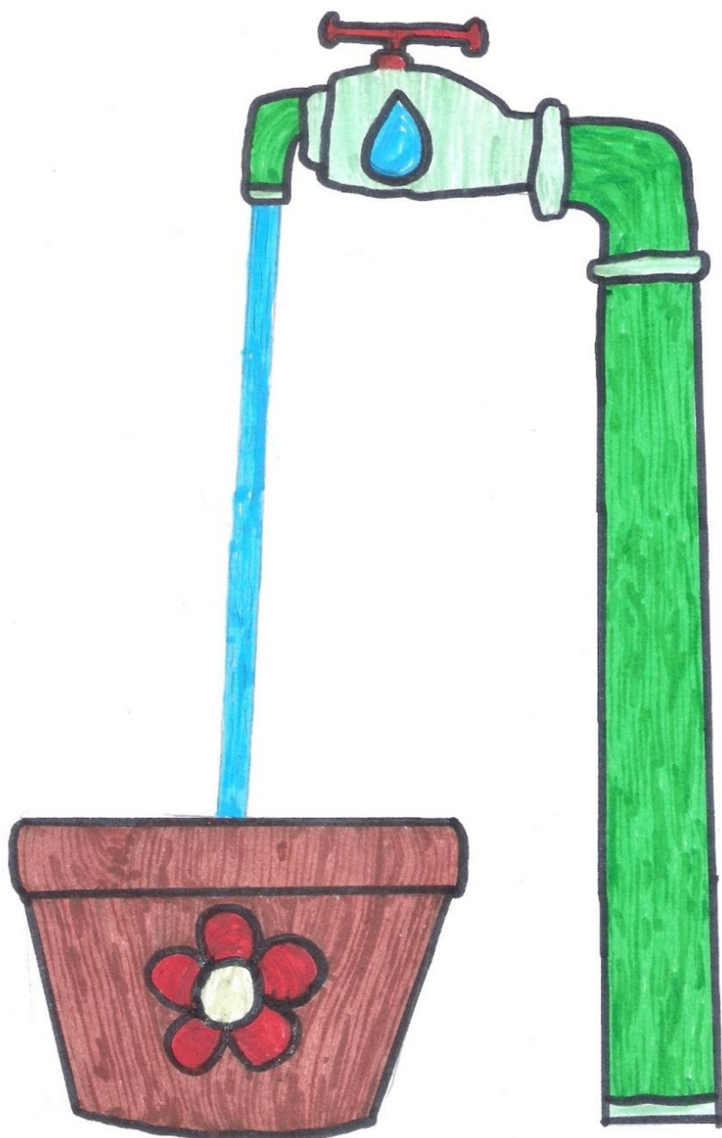
بهار آمد، به دشت و کوه و صحرا
گل لاله درخشان است امروز

آب

زمین‌ها می‌شوند آباد از آب
علف‌ها می‌شوند از آب سیراب

و هر باغ و چمن با آبیاری
خوش و خندان شود بیدار از خواب

نظافت

نظافت جزء ایمان است، می‌دانیم
و کار هر مسلمان است، می‌دانیم

وضو کرده نماز خویش می‌خوانیم
که امر از سوی یزدان است، می‌دانیم

تن و پیراهن ما پاک و پاکیزه‌ست
که پاکی امر قرآن است، می‌دانیم

همیشه کار ما خوبی و نیکویی‌ست
ثواب آن فراوان است، می‌دانیم

خدا در کارهای خوب و شایسته
یگانه یار انسان است، می دانیم

معرفی پدیدآورندۀ این دفتر شعر

پیمانه خلیق فرزند صالح‌محمّد خلیق، سرایش‌گر این دفتر، در ۲۷ جدی ۱۳۷۳ خورشیدی در شهر مزار شریف، مرکز ولایت بلخ، زاده شد. دورۀ دانش‌آموزی را از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۲ در دبیرستان گوهرخاتون در زادگاه خود و آموزش‌های عالی را از سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶ در رشتۀ اداری و دیپلوماسی در دانش‌کدۀ حقوق و علوم سیاسی دانش‌گاه بلخ تا درجۀ کارشناسی سپری کرد. او تا کنون سفرهایی به کشورهای اوزبیکستان، هندوستان، امارات متّحدۀ عربی، جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی داشته است.

پیمانه خلیق از سال ۱۳۹۳ شعر می‌سراید و سروده‌های او در قالب‌های کهن و با جان‌مایه‌های اجتماعی و میهن‌دوستی و با حسّ زنانه‌گی در برخی از نشریّه‌های بلخ و کشور، چون «بیدار»، «عُقاب آزادی»، «عُقاب»، «نوروز آریانا» و غیره و نیز در گزینه‌های شعری به چاپ رسیده اند. او عضو انجمن نویسنده‌گان بلخ و از سال ۱۴۰۱ بدین‌سو آموزگار مرکز آموزشی دفتر اکتید در شهر مزار شریف است.

او افزون بر سرایش شعر به هنر نقّاشی نیز دست‌رسی دارد و در هنگام دانش‌آموزی یکی از آثارش با موضوع صلح در یکی از آزمون‌های هنری جای‌گاه برتر را از آنِ خود کرده است.

آثار مستقلّ چاپ‌شده‌اش عبارت اند از:

_ «سرایش‌گر مهر و آزادی» (کابل، ۱۳۹۵)؛
_ «نامه‌ها»(بلخ، ۱۳۹۶)؛
_ «ترانۀ باران» (مجموعۀ شعر) (کابل، ۱۳۹۷)؛
_ «پژوهش‌گر بلخ» (کابل، ۱۳۹۷)؛
_ «مؤلّفه‌های مردم‌سالاری در قانون‌های رسانه‌یی ج. ا. ا. (بلخ، ۱۳۹۹)؛
_ «رفیق مهربان ما کتاب است» (دفتر شعر کودک) (بلخ، ۱۴۰۲).